

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 6, Αρ. 2B (2011)

Εναλλακτικές Μορφές Εκπαίδευσης

ΤΟΜΟΣ Β
PART / ΜΕΡΟΣ Β

Η περίπτωση της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας
της Κυψέλης: Ένα ανοικτό δίκτυο εκπαίδευσης
ενηλίκων

Κώστας Θεριανός, Μαριάνθη Μπέλλα

doi: [10.12681/icodl.677](https://doi.org/10.12681/icodl.677)

Η περίπτωση της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης: Ένα ανοικτό δίκτυο εκπαίδευσης ενηλίκων

The case of the Group of Oral History of Kypseli: a open net of adults' education

Κώστας Θεριανός
ΣΕΠ του ΕΑΠ
ktherianos@yahoo.gr

Μαριάνθη Μπέλλα
Εκπαιδευτικός ΔΕ
mpela60@yahoo.gr

Abstract

This paper presents the operation of an informal network of adults to explore history of the area in which they live through Oral History. Oral history projects have been made in various countries and regions of Greece with the most recent and well-established the case of the Oral History of Chania, which is supported by the government and the University of Thessaloniki. The Group of Oral History of Kypseli is not supported by any government agency and is composed of local residents, who in collaboration with specialists in oral history are trying to explore the history of their region through interviews with selected informants. The project of Oral History of Kypseli is in progress. Yet, there is already a material and a developed dynamic of the group that can permit us to have a first research approach. The presentation tries to exam the composition, the motivation and the perspective of the Group of Oral History of Kypseli.

Περίληψη

Η εισήγηση παρουσιάζει το εγχείρημα ενός άτυπου δικτύου ενηλίκων να διερευνήσουν μέσω της προφορικής ιστορίας όψεις της ιστορίας της περιοχής στην οποία ζουν. Εγχειρήματα ομάδων προφορικής ιστορίας έχουν γίνει σε διάφορες χώρες καθώς και σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας με πιο πρόσφατη και καλά οργανωμένη την περίπτωση του προγράμματος Προφορικής Ιστορίας στα Χανιά, η οποία υποστηρίχθηκε από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης δεν στηρίζεται σε κανέναν κρατικό φορέα και αποτελείται από κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι σε συνεργασία με ειδικούς στην Προφορική Ιστορία, προσπαθούν να διερευνήσουν την ιστορία της περιοχής τους μέσα από συνεντεύξεις με επιλεγμένους πληροφοριοδότες. Το εγχείρημα της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης βρίσκεται σε εξέλιξη. Παρόλα αυτά έχει ήδη αναπτυχθεί μια δυναμική στην ομάδα που έχει εμφανίσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του όλου εγχειρήματος. Η εισήγηση εξετάζει την σύνθεση, τα κίνητρα και τις προοπτικές της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης.

Key – words: *lifelong learning, oral history*

1. Άτυπα δίκτυα μάθησης και Προφορική Ιστορία

Το δίκτυο μάθησης είναι ομάδα/ες ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα που προσπαθούν να μάθουν επάνω σε αυτά τα ενδιαφέροντα τους (Illich, 1973· Hern, 2008· Lesch, 2009). Οι τέσσερις διαφορετικές προσεγγίσεις μέσω των οποίων

μπορούν να μάθουν οι εκπαιδευόμενοι που εντάσσονται σε ένα δίκτυο μάθησης είναι: οι υπηρεσίες αναφοράς σε εκπαιδευτικά αντικείμενα, η ανταλλαγή ικανοτήτων, η συνεργασία ομοτίμων και η απεύθυνση σε ελεύθερους εκπαιδευτές (Jarvis, 2003: 217).

Αυτές οι προσεγγίσεις συνυπάρχουν στα άτυπα δίκτυα Προφορικής Ιστορίας που έχουν αναπτυχθεί σε διάφορες χώρες και έχουν εμφανισθεί και τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Τα άτομα που συμμετέχουν σε ένα δίκτυο Προφορικής Ιστορίας συσπειρώνονται γύρω από ένα κοινό ενδιαφέρον, ανταλλάσσουν ικανότητες, γνώσεις, πληροφορίες και εμπειρίες, συνεργάζονται ομότιμα και απευθύνονται σε ελεύθερους εκπαιδευτές προκειμένου να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις στο αντικείμενο με το οποίο ασχολούνται. Πρόκειται για έναν εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης ενηλίκων και έχει σημασία να εξετασθούν οι όροι και οι διαδικασίες συγκρότησής του, καθώς και θετικές και αρνητικές όψεις που έχουν εμφανισθεί τους πρώτους έξι μήνες της λειτουργίας του. Δίκτυα Προφορικής Ιστορίας συγκροτούνται από εθελοντές αλλά και στο πλαίσιο πανεπιστημίων, επιστημονικών ενώσεων, της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ορισμένα δίκτυα είναι αυτοχρηματοδοτούμενα ενώ άλλα χρηματοδοτούνται από διάφορους φορείς.

Η Προφορική Ιστορία είναι μια κίνηση στο πλαίσιο της επιστήμης της Ιστορίας να συλλεχθούν και να αξιοποιηθούν οι αφηγήσεις των απλών ανθρώπων που έζησαν κάποια γεγονότα. Έτσι, η Προφορική Ιστορία συνιστά μια «ιστορία από τα κάτω» καθώς φέρνει στο προσκήνιο «ήρωες» από το «ανώνυμο πλήθος» έξω από τον γνωστό «κύκλο των ηγετών» (Thompson, 2008: 53) και συνδυάζει τον αφηγηματικό τύπο με την γενική ιστορία, την ατομική εμπειρία με τις κοινωνικές μεταβολές (Portelli, 1998· Ritchie, 2003). Πλεονέκτημα της Προφορικής Ιστορίας είναι ότι μας πληροφορεί όχι μόνο για το τι έκαναν ή έζησαν οι άνθρωποι στο παρελθόν, αλλά και για το τι πίστευαν, πως έβλεπαν τα πράγματα, τι ήθελαν να κάνουν (Portelli, 1981).

2. Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης

2.1. Η αρχική ιδέα και το «στήσιμο» της ομάδας

Την αρχική ιδέα για το στήσιμο της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης την είχαν δύο επαγγελματίες ιστορικοί: η Τασούλα Βερβενιώτη και η Λήδα Παπαστεφανάκη. Η πρώτη είχε εμπειρία από την Ομάδα Προφορικής Ιστορίας των Χανίων, η οποία εργάστηκε με την υποστήριξη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων και τη συνδρομή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα βασικά κριτήρια που έδωσαν το έναυσμα στις δύο ιστορικούς να μεταφέρουν την εμπειρία των Χανίων στην Κυψέλη ήταν το ότι και οι δύο είναι μόνιμοι κάτοικοί της και η ιδιαίτερη ιστορική σημασία της περιοχής, καθώς αποτελεί έναν δυναμικά εξελισσόμενο αστικό χώρο που έχει γνωρίσει όλους τους μετασχηματισμούς κάθε πεδίου της ελληνικής κοινωνίας τα τελευταία ογδόντα χρόνια.

Όμως, στην περίπτωση της Κυψέλης υπήρχε και υπάρχει ένα μόνιμο πρόβλημα, το οποίο, υπό προϋποθέσεις, μπορεί να μετεξελιχθεί σε πλεονέκτημα. Η ομάδα των Χανίων είχε υποστήριξη από επίσημους φορείς. Η ομάδα της Κυψέλης δεν έχει υποστήριξη από κανέναν επίσημο φορέα. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει κανενός είδους χρηματοδότηση, καμία οργανωμένη βοήθεια από πανεπιστημιακά τμήματα ή ερευνητικά κέντρα, καμία αποζημίωση ή δαπάνη για τους εμπλεκόμενους. Αυτή η κατάσταση μετατρέπεται σε πλεονέκτημα με την έννοια ότι:

- Το κάθε μέλος της ομάδας Προφορικής Ιστορίας, θεωρητικά, προσέρχεται εθελοντικά με κίνητρο το ενδιαφέρον του για το θέμα, καθώς δεν υπολογίζει σε κανενός είδους υλική ή συμβολική αμοιβή.

- Δεν υπάρχει κανένας ενδεχόμενος έλεγχος από χρηματοδότη σχετικά με την πορεία και τα αποτελέσματα της όλης προσπάθειας.

Οι δύο ιστορικοί κοινοποίησαν αρχικά τις σκέψεις τους σε άλλα πέντε φιλικά τους πρόσωπα που είχαν ανάλογο ενδιαφέρον για την ιστορία της Κυψέλης και μάλιστα ένα από αυτά είχε εμπλακεί στην Κατάληψη της Αγοράς της Κυψέλης, η οποία τα τρία τελευταία χρόνια έχει μετατραπεί σε χώρο πολιτιστικών δραστηριοτήτων των κατοίκων της περιοχής. Τα υπόλοιπα πρόσωπα είχαν μια σχετική εμπειρία από ανάλογες δραστηριότητες, καθώς το ένα ήταν επαγγελματίας δημοσιογράφος με εμπειρία στην λήψη συνεντεύξεων, το άλλο Διδάκτωρ των Επιστημών της Αγωγής με εμπειρία στις ποιοτικές ερευνητικές στρατηγικές και μια εκπαιδευτικός με μεταπτυχιακό στην Ιστορία. Έτσι, έκαναν στις αρχές Φεβρουαρίου του 2011 μια πρώτη συνάντηση στην οποία συζήτησαν το πλαίσιο στο οποίο θα κινηθούν και με ποιο τρόπο μπορούν να βρουν και άλλους εθελοντές. Στην πρώτη συνάντηση, οι δύο ιστορικοί εξήγησαν ότι δεν ενδιαφέρει η ιστορία της Κυψέλης γενικά αλλά η ιστορία των τελευταίων εβδομήντα περίπου χρόνων, καθώς αυτό είναι περίπου το χρονικό βάθος στο οποίο μπορεί να επεκταθεί για αντικειμενικούς λόγους η Προφορική Ιστορία. Εξήγησαν, επίσης, ότι καθώς η «μνήμη είναι ο πυρήνας της Προφορικής Ιστορίας, η οποία πρέπει να συλλεχθεί και να διατηρηθεί» (Ritchie, 2003: 19) βασική δραστηριότητα των ατόμων που συμμετέχουν σε ένα δίκτυο Προφορικής Ιστορίας είναι να πάρουν κάποιες συνεντεύξεις από πρόσωπα που έζησαν κάποια γεγονότα ή ιστορικές περιόδους. Αυτό προϋποθέτει την εκπαίδευση των εθελοντών στο να παίρνουν συνεντεύξεις προφορικής ιστορίας. Πρότειναν έτσι την οργάνωση ενός σεμιναρίου Προφορικής Ιστορίας, το οποίο θα ολοκληρωνόταν σε έξι συναντήσεις και το οποίο θα παρακολουθούσαν οι εθελοντές προκειμένου να είναι σε θέση να πάρουν τις συνεντεύξεις (σύνολο 18 ώρες παρακολούθησης). Μάλιστα, η μια από τις δύο διοργανώτριες τόνισε ότι δεδομένου ότι το σεμινάριο είναι δωρεάν και γίνεται χωρίς καμία αμοιβή για τους επιμορφωτές, η λήψη τριών συνεντεύξεων από κάθε εθελοντή και η απομαγνητοφώνηση τους είναι μια μορφή υποχρέωσης του εθελοντή προς την Ομάδα για το δωρεάν σεμινάριο που παρακολούθησε. Στην πρώτη συνάντηση, η αρχική ομάδα αποφάσισε να βάλει μια αγγελία στον τοπικό τύπο και στην εκπαιδευτική ιστοσελίδα www.alfavita.gr μέσω της οποίας θα προσπαθούσε να βρει εθελοντές. Στην αγγελία αναφέρονταν οι διδάσκοντες στο σεμινάριο της Προφορικής Ιστορίας - στις κ. Βερβενιώτη και Παπαστεφανάκη προστέθηκαν οι κ. Ρίκυ Βαν Μπουσχότεν και Αναγνωστοπούλου Χρυσούλα -, οι ημερομηνίες διεξαγωγής των μαθημάτων, καθώς και η υποχρέωση των συμμετεχόντων στο σεμινάριο να πάρουν υποχρεωτικά τρεις συνεντεύξεις, τις οποίες θα παραδώσουν στην Ομάδα Προφορικής Ιστορίας απομαγνητοφωνημένες. Ο προσδιορισμός αυτής της υποχρέωσης είναι άτυπος και πέραν της αγγελίας και της προφορικής συμφωνίας που έγινε στην πρώτη συνάντηση όλων των ενδιαφερομένων δεν υπήρξε καμία άλλη γραπτή δέσμευση.

2.2. Τα πρώτα προβλήματα: ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων

Ο αρχικός ενθουσιασμός των μελών της αρχικής ομάδας υποχώρησε όταν στην δεύτερη συνάντηση ήρθαν αντιμέτωποι με το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων των συνεντεύξεων που θα συγκεντρώνονταν από την δραστηριότητα της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης.

Το θέμα έθεσαν δύο υποψήφια μέλη της Ομάδας, τα οποία ήρθαν στην δεύτερη συνάντηση προκειμένου να διερευνήσουν την πιθανότητα συμμετοχής τους. Έχοντας εμπειρία από άλλα χρηματοδοτούμενα προγράμματα έθεσαν το ερώτημα του αν θα υπάρξει κάποια αμοιβή. Όταν τους εξηγήθηκε ότι η συμμετοχή είναι σε καθαρά

εθελοντική βάση απάντησαν ότι δεν μπορούν να διαθέσουν τόσο χρόνο, χωρίς καμία αποζημίωση. Μας έθεσαν όμως, ως προβληματισμό, το ζήτημα ποιος θα έχει τα πνευματικά δικαιώματα του υλικού που θα συγκεντρωθεί, αν κάποιο/α μέλη της Ομάδας έχουν το δικαίωμα να δημοσιεύσουν μέρος του υλικού χωρίς την άδεια των άλλων, ποια είναι η νομική υπόσταση της Ομάδας ώστε να μπορούν μέσω αυτής να δεσμευθούν πνευματικά δικαιώματα και αν αυτοί που θα δώσουν συνέντευξη δίνουν ταυτόχρονα το δικαίωμα στην Ομάδα να την χρησιμοποιήσει σε εκδόσεις, εκθέσεις, κ.λπ.

Έτσι, ξεκίνησε μια συζήτηση που έθεσε το ερώτημα που αφορούσε τον σκοπό της Ομάδας: Γιατί γίνονται όλα αυτά; Με ποιο σκοπό; Το αρχικό κίνητρο ήταν το κοινό ενδιαφέρον ορισμένων ανθρώπων να συλλέξουν κάποιες προφορικές μαρτυρίες για την ιστορία της περιοχής στην οποία ζουν. Τι θα γινόταν όμως αυτό το υλικό; Θα δημοσιευόταν; Θα έμενε στα προσωπικά τους αρχεία; Θα δωριζόταν σε κάποιο αρχείο όπως τα ΑΣΚΙ ή στον Δήμο Αθηναίων; Και αν τελικά γινόταν κάτι τέτοιο, γιατί ο Δήμος να μην τους βοηθούσε στην πορεία του εγχειρήματος εξασφαλίζοντάς τους τουλάχιστον κάποιους χώρους για τις συναντήσεις τους ή τον εξοπλισμό (ψηφιακά κασετόφωνα, βιντεοκάμερες, κ.λπ.). Μια από τις ιδέες που διατυπώθηκαν ήταν το τελικό υλικό να δοθεί στον Δήμο Αθηναίων και να εκτεθεί σε μια ειδική συσκευή εκθέσεων με οθόνη αφής που υπάρχει ήδη σε πολλά μουσεία. Όμως, σε αυτή την περίπτωση, τα άτομα που έχουν δώσει τις συνεντεύξεις δεν πρέπει να έχουν υπογράψει και παραχωρητήριο των πνευματικών δικαιωμάτων της συνέντευξης; Επειδή σε τέτοιες γενικές συζητήσεις τα θέματα «δραματοποιούνται» όταν παίρνουν τις πραγματικές τους διαστάσεις μέσω ζωντανών παραδειγμάτων, ένα από τα μέλη μιας ομάδας θυμήθηκε την περίπτωση ενός Ιταλού εκπαιδευτικού που κυκλοφόρησε ένα βιβλίο με εκθέσεις μαθητών του, οι γονείς των οποίων τον πήγαν στα δικαστήρια καθώς δεν είχαν συναινέσει στη δημοσίευση των εργασιών των παιδιών τους.

Όλα αυτά τα ζητήματα, σε συνδυασμό με το ότι οι πρώτες αναζητήσεις χώρου για την διεξαγωγή του σεμιναρίου είχαν αποβεί άκαρπες, βάρυναν την ατμόσφαιρα και άρχισαν να διαγράφουν στα μάτια των εθελοντών ένα εγχείρημα που εκτός από χρονοβόρο άρχισε να φαίνεται και νομικά περίπλοκο. Διότι, όπως κατέληξαν κάποια μέλη της Ομάδας, το ζήτημα είχε νομικές διαστάσεις που δεν είχαν σκεφθεί και υπό αυτές τις συνθήκες θα μπορούσαν να βρεθούν ακόμη και σε δικαστικές διαμάχες με τα πρόσωπα που είχαν παραχωρήσει τις συνεντεύξεις αν αυτά δεν τις είχαν παραχωρήσει εγγράφως και με τέτοια νομική διατύπωση που δεν θα επέσυρε προβλήματα στην όποια μελλοντική χρήση τους. Η συζήτηση έκλεισε με την συμφωνία ένα μέλος της Ομάδας να επικοινωνήσει με έναν δικηγόρο προκειμένου να ζητήσει συμβουλές για το πώς να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα. Τέλος, συμφώνησαν η πρώτη συνάντηση των ατόμων που είχαν ήδη εκδηλώσει ενδιαφέρον για συμμετοχή στην Ομάδα να γίνει στην αίθουσα ενός συλλόγου, που παραχωρήθηκε για μια μόνο φορά, και εκεί να τεθεί το ζήτημα της ανεύρεσης χώρου για τις επόμενες συναντήσεις.

2.3. Η κοινωνική σύνθεση της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης

Το κεντρικό ερευνητικό ενδιαφέρον της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας σε συνδυασμό με το γεγονός της δημοσίευσης της αγγελίας στον τοπικό τύπο και σε μια εκπαιδευτική ιστοσελίδα προσδιόρισαν σε μεγάλο βαθμό και το κοινωνικό προφίλ των ατόμων που θα εκδήλωναν ενδιαφέρον για συμμετοχή στην Ομάδα. Ενδιαφέρον για συμμετοχή στην Ομάδα εκδήλωσαν συνολικά 31 άτομα.

N = 31	
ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
7	24

Στους ενδιαφερόμενους υπερτερούν κατά πολύ οι γυναίκες. Έχει αξία το εύρημα αυτό να διερευνηθεί παραπέρα, γιατί δηλαδή οι γυναίκες είναι περισσότερες και να μην προχωρήσουμε στην ανάλυσή του με προσφυγή σε ευρήματα άλλων ερευνών σχετικά με την έμφυλη διάσταση της εκπαίδευσης ενηλίκων και τη συμμετοχή σε άτυπα δίκτυα, οι οποίες ενδεχομένως να μην ανταποκρίνονται στα δεδομένα της δικής μας περίπτωσης.

Όπως παρατηρεί ο Βεργίδης (2002) όσο υψηλότερο επίπεδο αρχικής εκπαίδευσης έχουν οι άνθρωποι τόσο συχνότερα συμμετέχουν σε προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Τηρουμένων των αναλογιών, μιας και εδώ δεν παρουσιάζουμε κάποιο τυπικό πρόγραμμα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης αλλά ένα άτυπο δίκτυο μάθησης ενηλίκων, η διαπίστωση αυτή επαληθεύεται στην περίπτωση της Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης. Το μορφωτικό επίπεδο των υποψηφίων είναι πράγματι υψηλό:

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	0
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	0
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ ΛΥΚΕΙΟΥ	5
ΠΤΥΧΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	15
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ	8
ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ	3

Το επαγγελματικό προφίλ των μελών της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας είναι σε άμεση σχέση με το μορφωτικό τους επίπεδο, καθώς απουσιάζουν εντελώς εργάτες, τεχνίτες κ.λπ. Απουσιάζουν, επίσης, μετανάστες παρά το γεγονός ότι ορισμένοι από τους εθελοντές δραστηριοποιούνται σε δημοτικές ομάδες που έχουν σχέση με μετανάστες, σε μια περιοχή που έχει μεγάλο αριθμό μεταναστών και μετανάστες δεύτερης γενιάς με πανεπιστημιακή μόρφωση. Χωρίς να υπάρχει το υλικό και ο χώρος για μια παραπέρα ανάλυση καταγράφουμε αυτά τα στοιχεία καθώς αξίζει να μελετηθεί, εκτός από το ταξικό, το εθνικό στοιχείο συγκρότησης των άτυπων αυτών δικτύων. Ο επόμενος πίνακας μας δίνει αναλυτικά τα επαγγέλματα:

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	
Δημόσιοι υπάλληλοι/ διοικητικοί	3
Εκπαιδευτικοί	11
Ελεύθεροι επαγγελματίες	4
Συνταξιούχοι Δημόσιοι υπάλληλοι/ διοικητικοί	3
Δημοσιογράφοι	2
Μέλη ΔΕΠ	1
Μεταπτυχιακοί φοιτητές/ υποψήφιοι διδάκτορες	4
Άνεργοι	3
ΣΥΝΟΛΟ	31

2.4. Λόγοι συμμετοχής

Οι λόγοι για τους οποίους ο κάθε εθελοντής επέλεξε να συμμετάσχει, όπως προέκυψε από τις συζητήσεις μαζί τους, μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις:

α) ενδιαφέρον για το καθαυτό project της Τοπικής Ιστορίας (21).

β) ενδιαφέρον για την παρακολούθηση ενός σεμιναρίου σχετικά με την Ιστορία(7).

γ) ενδιαφέρον για την παρακολούθηση ενός σεμιναρίου γενικά (3).

Όμως, στην πορεία του σεμιναρίου τα κίνητρα ορισμένων συμμετεχόντων άλλαξαν. Ορισμένοι/ες που ήθελαν να παρακολουθήσουν γενικά ένα σεμινάριο έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για το project και έγιναν από τα πιο ενεργά μέλη της Ομάδας. Είναι σημαντικό το ότι ακόμη και μετά το τέλος των σεμιναρίων το σύνολο των εθελοντών που συμμετέχει στις συναντήσεις της Ομάδας συλλέγει υλικό σχετικά με την ιστορία της Κυψέλης, το κοινοποιεί στους άλλους μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και προετοιμάζει τις συνεντεύξεις που έχει δεσμευτεί να πάρει.

Ενδιαφέρον έχει η απάντηση την οποία έδωσαν δύο άνεργες γυναίκες και μια εκπαιδευτικός. Απάντησαν ότι ήθελαν στον ελεύθερο χρόνο τους να παρακολουθήσουν κάποιο σεμινάριο, όμως όλα σχεδόν τα σεμινάρια που γίνονταν στην Αθήνα απαιτούσαν δίδακτρα. Αυτό ήταν το μοναδικό δωρεάν που βρήκαν στο διαδίκτυο. Το εύρημα αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς διαπιστώνεται ότι υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού το οποίο, δεδομένης της ιδιωτικοποίησης της εκπαίδευσης ενηλίκων, ενδέχεται να στραφεί σε οποιαδήποτε δραστηριότητα με μοναδικό κριτήριο τον δωρεάν χαρακτήρα της. Όπως έχει επισημάνει και ο Gelpi (2002: 4): «Οι νέες πολιτικές εκπαίδευσης ενηλίκων τείνουν σε γενικές γραμμές να συρρικνώνουν το ρόλο του κράτους στην εκπαίδευση. Υποκινούν την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης, τόσο της αρχικής όσο και της συνεχιζόμενης, επενδύουν κατά κύριο λόγο στην τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση και αφήνουν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης να παίζουν το ρόλο-κλειδί στην πολιτιστική ανάπτυξη του πληθυσμού διαμέσου της εμπορευματοποίησης».

2.5. Η πορεία των σεμιναρίων

Η πρώτη συνάντηση της Ομάδας έδωσε την δυνατότητα οριστικής επίλυσης του προβλήματος του χώρου, καθώς μια από τις συμμετέχουσες μπόρεσε να εξασφαλίσει δωρεάν μια μικρή αίθουσα στο Ε.Μ.Π. για τις επόμενες πέντε συναντήσεις της Ομάδας.

Η συμμετοχή στα σεμινάρια σημείωσε μείωση, η οποία όμως δεν ξεπέρασε ποτέ το 20%. Στο 20% δεν περιλαμβάνονταν τα ίδια πρόσωπα, αλλά υπήρχε ανακύκλωση ανάλογα με τις υποχρεώσεις που είχε κάθε φορά το μέλος που έλειπε και οι οποίες εμπόδιζαν τη συμμετοχή του.

Στα σεμινάρια αναπτύχθηκε ένας αρκετά υψηλός προβληματισμός σχετικά με το περιεχόμενο της Προφορικής Ιστορίας. Ορισμένοι έθεσαν το ζήτημα της εγκυρότητας της Προφορικής Ιστορίας με τρόπο που έλκει την καταγωγή του κυρίως από την θετικιστική αντίληψη της ιστορίας και την «μαθητεία» των ενηλίκων στην σχολική ιστορία: κατά πόσο έχει νόημα και εγκυρότητα η συλλογή μιας προφορικής μαρτυρίας που σε κάθε περίπτωση είναι υποκειμενική. Το ζήτημα ουσιαστικά απαντήθηκε μέσα από συζητήσεις των ίδιων των μελών της Ομάδας, καθώς οι «μυημένοι» στην Προφορική Ιστορία εξήγησαν στα μέλη, που δεν είχαν πανεπιστημιακές σπουδές στο αντικείμενο, ότι η Προφορική Ιστορία «ασχολείται με τις ιστορίες, χωρίς να αγνοεί την Ιστορία».

Όμως, όσοι δεν είχαν προηγούμενες σπουδές στην Ιστορία ή κάποια πιο συστηματική ενασχόληση με αυτήν εξέφρασαν και άλλη κριτική για το σεμινάριο. Θεώρησαν ότι επικεντρώθηκε πολύ στα «τεχνικά» ζητήματα, δηλαδή στο πώς θα παρθεί μια

συνέντευξη και όχι στην προσφορά κάποιων γνώσεων σχετικών με την Ιστορία της Κυψέλης, της Αθήνας, της Ελλάδας κ.λπ. Οι μετέχοντες στο σεμινάριο, που είχαν αυτή την άποψη, παρέμειναν στην Ομάδα και συνέχισαν να έρχονται στις συναντήσεις. Αρχικά είχαν άλλη αντίληψη για το σεμινάριο. Το είχαν αντιληφθεί σαν κύκλο μαθημάτων Ιστορίας και όχι ως διαδικασία εισαγωγής σε έναν τρόπο συλλογής της μνήμης ζωντανών ανθρώπων. Τα μέλη της Ομάδας που είχαν εξοικείωση με την Ιστορία και την Προφορική Ιστορία, τους εξήγησαν ότι η Γενική Ιστορία είναι κάτι που μπορούν να μελετήσουν μόνοι τους σε μια διαδικασία αυτομόρφωσης. Όμως, παραμένει ανοικτό ένα ζήτημα το οποίο έχει ενδιαφέρον να δούμε πώς θα επιλυθεί στο μέλλον μέσα στην πορεία της Ομάδας: το ότι υπάρχει μια αντικειμενική διάκριση ανάμεσα σε επαγγελματίες ιστορικούς που μπορούν να αξιολογήσουν και να διαχειριστούν την εργασία των άλλων μελών, που δεν είναι ιστορικοί, τα οποία το μόνο που θα κάνουν είναι η λήψη των συνεντεύξεων. Πρόκειται δηλαδή για μια διάκριση ειδικών και μη ειδικών, όπου οι πρώτοι μπορούν να αναλύσουν και να δημοσιεύσουν την εργασία των δεύτερων χωρίς να είναι σαφές αν θα υπάρξει κάποια ώσμωση ώστε οι δεύτεροι να κερδίσουν μορφωτικά κάτι πέρα από το να περιορισθούν στην ιδιότητα του συνεντευκτή.

Στην πορεία των σεμιναρίων και δεδομένης της υποχρέωσης των εθελοντών να λάβουν τις συνεντεύξεις επανήλθε το ζήτημα του πώς θα χρησιμοποιηθούν αυτές οι συνεντεύξεις. Τελικά, αυτό που αποφασίστηκε ήταν να συγκεντρωθεί το υλικό και στο τέλος όλα τα μέλη της Ομάδας να εξετάσουν την αξιοποίησή του.

2.6. Μετά τα σεμινάρια

Αυτή την στιγμή, η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης έχει χωριστεί σε πέντε υποομάδες που η κάθε μια μελετά μια ιδιαίτερη θεματική. Οι θεματικές είναι:

- Εκπαίδευση
- Εργασία
- Δεκαετία του 1940
- Καθημερινή ζωή
- Μετανάστευση

Η κάθε υποομάδα έχει ορίσει έναν συντονιστή, ο οποίος κανονίζει, κατόπιν συμφωνίας, τις συναντήσεις των μελών της, συλλέγει το υλικό και το κοινοποιεί στα άλλα μέλη.

3. Συμπεράσματα

Η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης είναι ένα άτυπο δίκτυο εκπαίδευσης ενηλίκων, όπου τα μέλη του μαθαίνουν μέσω παρακολούθησης σεμιναρίου, συζητήσεων με ειδικούς όπου γίνεται ανταλλαγή πληροφοριών και λήψης συνεντεύξεων Προφορικής Ιστορίας.

Το μορφωτικό επίπεδο της Ομάδας και το κοινωνικό προφίλ των μελών της συμπυκνώνεται σε τρεις λέξεις «Έλληνες μεσαίων στρωμάτων». Η Ομάδα έχει συγκροτηθεί σε εθελοντική βάση και αυτό έχει θετικές και αρνητικές πλευρές. Θετική πλευρά είναι ότι φαινομενικά υπερισχύει το «μεράκι». Όμως, το κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσο το «μεράκι» χωρίς κάποια οικονομική υποστήριξη θα μπορέσει επί μακρόν να κινητοποιεί τους εθελοντές.

Στον προβληματισμό αυτόν έρχεται να προστεθεί και το ότι η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας της Κυψέλης χαρακτηρίζεται από μια διχοτομία. Αποτελείται από επαγγελματίες ιστορικούς, των οποίων η «αμοιβή» μπορεί να είναι η παραγωγή επιστημονικού έργου, ενώ για τους απλούς εθελοντές, μη ιστορικούς, απομένει απλώς

και μόνο η δουλειά της λήψης συνεντεύξεων. Το πώς θα επιλυθεί αυτό το ζήτημα θα κριθεί από την παραπέρα πορεία της Ομάδας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Gelpi E. (2002). Education of Adults for Democratic Citizenship. *Legislation and Policy of Education in Europe*, στο *Journal of Ethno-Development*, vi (1-2)
- Hern, M. (2008). *Everywhere all the time: a new deschooling reader*, Oakland, AK Press
- Lesch, L. (2009). *Learning not Schooling. Reimagining the Purpose of Education*, Maryland, Rowman & Littlefield Education
- Portelli, A. (1981). The Peculiarities of Oral History. *History Workshop Journal*, 12 (1), pp. 96-107
- Portelli, A. (1998). Oral History as Genre, in M. Chamberlain & P. Thompson, eds, *Narrative and Genre*. London, Routledge
- Ritchie, D. (2003). *Doing Oral History. A practical guide*, Oxford, Oxford University Press
- Thompson, P. (2008). *Φωνές από το παρελθόν – Προφορική ιστορία*, Αθήνα, Πλέθρον.
- Βεργίδης Δ. (2001). Διαβίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική, στο Χάρης Κ.Π., Πετρουλάκης Ν.Β. και Νικόδημος Σ., (Επιμ.), *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαβίου μάθηση: διεθνής εμπειρία και ελληνική προοπτική*. Αθήνα, Ατραπός
- Ίλλιτς, Ι. (1976). *Κοινωνία χωρίς σχολεία*, Αθήνα, εκδόσεις Νεφέλη